У ліщиновому затишку серед лісового різнотрав’я погляд вихоплює височеньку бадилину, на якій із зелених чашечок чорно прозиркує кілька лискучих ягід.

Ну як тут не зупинитися — давня знайома! Он вона і квітку для нашої зустрічі приберегла: біля самої верхівки між листям видніється непоказний фіолетовий дзвоник…

Серед рослин, які були добре відомі ще первісній людині, ця вирізнялася тим, що від неї доводилося знову і знову застерігати дітей і всіх необізнаних: обминайте! Бо той, хто спокутувався її соковитими солодкими ягодами, помирав. Як наслідок такого постійного — з покоління в покоління — застереження і з’явилася в рослини назва "атропа". Так її нарекли древні греки. І хоч Атропою називалася також одна з тодішніх грецьких міфічних богинь, але назва все одно пасувала рослині: Атропа була богинею смерті.

Обминали атропу, десятою дорогою обминали. Правда, потайні знахарі-ризотоми зрідка наважувалися застосовувати рослину для своїх хитромудрих настоїв та відварів. Проте їх спроби, як правило, закінчувалися невтішно. Бо не тільки ягоди, а й трава та корінь атропи повністю виправдували назву.

Тільки похмурі отруйники-професіонали, виконавці смертних вироків, що їх виносила афінська геліея, тримали ягоди атропи у своєму арсеналі як один з найбільш діючих засобів.

Минали роки, століття… Тепер важко сказати, чи так воно трапилося, чи якось по-іншому. Але мені здається, що саме так.

… Як на всіх вулицях славного міста Ромула і Рема глашатаї оповістили про завтрашнє свято квітів, сотні юних римлянок поспішили в околишні гаї по зелений плющ, запашну м’яту та рожевоцвітні дикі лілії.

Із принесеного ними зела жінки і дівчата за ніч наплетуть вінків на всіх учасників свята, зів’ють гірлянди для прикрашення численних статуй богів і богинь, для обдаровування родичів і знайомих, для вшанування патриціїв, жерців і воєначальників — грізних вершителів долі усього сущого у божественній Римській державі.

Багато треба квітів і зелені для свята, ой багато! Тому хоч іще з учорашнього дня почали прибувати у вічне місто завантажені квітами вози із провінцій та з особистих маєтків знатних городян, все ж без дикого зела з приміських гаїв не обійтися. Особливо бідним римлянам, у яких ні власних маєтків, ні грошей у капшуку.

Тоді й набрела одна з дівчат на чорноягідну атропу. Юна римлянка навіть і не підозрівала, що це стрілася їй зла отруйниця. Тому мимохідь і зірвала ягідку. Хотіла було вже кинути до рота, але, поспішаючи за подругами, якраз спіткнулася і ненароком розчавила її, аж темно-вишневий сік розплився по долоні. Щоб, як мовиться, не пропадало добро, взяла та й підрум’янилася тим соком.

Можливо, про цей випадок навіть сама дівчина забулася б того ж дня, якби не подруги: помітили! Обступили:

— Яка ти гарна стала!

Почали доскіпуватися, що це за рум’яна такі.

Довелося повертатися до чорноягідної рослини, показувати.

Дівчата й собі по ягідці та й ну рум’янитися. Жарти, сміх: наймолодша з їхнього гурту, Лукреція, перестаралася — так зчавила ягоду, що сік аж у вічі циркнув.

А через деякий час котрась завважила:

— Погляньте, які в нашої Лукреції очі!

Дивляться дівчата — ай справді: у тої зіниці розширені, якийсь потаємно-незвичайний блиск у очах… Ніколи в Лукреції очі такими не були — просто замилуватися можна.

— То від соку тієї ягоди, — здогадалася Лукреція, якій була приємною увага подруг. — Давайте повернемося, спробуєте і ви.

— Далеко вже відійшли, не втрапимо на те місце.

— А ми пошукаємо, то й ще таку рослину знайдемо.

— І то правда: вона ж не одна в гаю.

Наступного дня на святі квітів їх дівочий гурт привернув загальну увагу. І все завдяки ягодам атропи.

Незабаром рослина здобула визнання в усього жіноцтва Риму, їй навіть приписували здатність зробити красунею будь-яку жінку.

Дійшло до того, що в давньоримських модниць встановилося своєрідне правило: перш ніж іти в гості чи на гуляння, треба обережно зациркнути в очі соку ягід атропи, щоб вони "покрасивішали".

І римляни назвали рослину "беладонна", що в перекладі якраз і означає "красива жінка".

Мине ще два тисячоліття, і в тому ж Римі за повелінням королеви буде споруджено будинок, у якому високочола людина зі слов’янським іменням Іван за допомогою беладонни творитиме інші чудеса: виліковуватиме людей, вражених сонною хворобою — однією з найпідступніших і найбезнадійніших хвороб. І цій людині вклониться весь

учений світ, а її метод лікування беладонною ввійде в підручники терапії як "метод Івана Раєва", або називатиметься ще дзвінкіше — "болгарський метод". Адже Іван Раєв був болгарином.

Народився Іван Раєв у 1876 році в Сопоті. Рано втративши матір, він змалку допомагав своєму батькові-ткачу, непоганому знавцеві народної медицини. Від батька й перейняв захоплення травами, повірив у їх дивну силу.

У 1900 році нестатки вигнали Івана Раєва з батьківської хати. В пошуках роботи він обходив чималий світ, побував навіть у Цареграді, де познайомився з одним ходжею, від якого всерйоз навчився траволікуванню. Повернувшись у 1905 році у рідні краї, Іван Раєв з успіхом лікував зубні хвороби. А коли згодом переселився в село Шипку (ту саму Шипку, біля знаменитого перевалу, відомого кожному учневі з підручника історії), то разом зі своїм тестем, теж знавцем трав, зайнявся плідною лікарською діяльністю.

Хворі валом валили до сільського лікаря: він не вимагав грошей обмежувався тим, що хто дасть. Оскільки ж пацієнтами була переважно біднота, то сім’я Раєва жила далеко не в розкошах.

Народний лікар не обмежувався знаннями, перейнятими від інших. Він шукав нові методи лікування, шукав свої шляхи в медицині. Його улюбленою лікарською рослиною стала беладонна. Саме нею Раєв і вилікував у 1922 році перших хворих сонною хворобою. Відтоді слава його почала рости, як покочена з гори сніжка.

А коли в 1933 році Іван Раєв вилікував від сонної хвороби працівника італійського посольства і той на батьківщині розповів про своє чудесне зцілення, італійська королева запросила травознавця в Рим, обіцяючи йому всілякі почесті і сприяння його справі.

Проте Раєв відмовився від спокусливої пропозиції. Він вважав, що його знання і сили належать рідному болгарському народові, насамперед тим біднякам, серед яких зріс і які не мали звідки чекати медичної допомоги, крім як від нього.

Тричі запрошувала королева Раєва до Рима, і тричі він відмовлявся їхати туди. Тільки після особистого розпорядження тодішнього болгарського царя Бориса травознавець поїхав до Італії. В Римі прийняли Раєва з великими почестями, створили прекрасні умови для праці. Йому було урочисто присвоєно звання доктора, вручено диплом, його проголосили почесним громадянином Італії. Клініка, в якій працював Іван Раєв, стала найпопулярнішим медичним закладом міста.

Ця клініка і досі носить його ім’я. А при вході до неї встановлено погруддя болгарського лікаря-травознавця.

Помер Іван Раєв у 1938 році. Та його добру справу продовжили дочка і зять, а згодом і внучка Тонка, яка закінчила медичний факультет і зараз займається траволікуванням. До речі, з 1978 року в усіх великих лікарнях Болгарії відкрито кабінети фітотерапії, а курс траволікування читається в усіх вищих медичних навчальних закладах.

Серед сучасних лікувальних засобів, які має людина, чільне місце посідає вона, атропа беладонна. Так назвав офіційно цю рослину великий Лінней, об’єднавши давньогрецьку та давньоримську назви в одну. Рослина смерті і краси вірно служить людині, оберігаючи її здоров’я.

На Україні, зокрема в Карпатах, беладонні раніше приписували ще й чародійні властивості. Тому щоразу, копаючи рослину, гуцули та бойки танцювали навколо неї, кидали на землю монети, клали хліб і сіль на місце першого викопаного кореня, примовляли: "Не бануй, землице, що ми тя оголили, ми на тя, землице, хліба прожили". Бо вірили, що її стереже "нечиста сила".

— …Здрастуй! — кажу рослині, присідаючи навпочіпки біля неї. — Як поживаєш?

З усього видно, загалом непогано живеться беладонні лікарській (так її називають зіллярі): місце затишне, грунт підходящий. Одне тільки зле — постійно ховатися треба від людей, бо багато розвелося аматорів-колекціонерів. Нехай би вже брали для діла — це ще куди не йшло. А то більшість нищить просто так, заради цікавості. Тому в наших лісах зараз ой не часто спиняється погляд на цьому чорноягідному зелі.

Може, саме про це й розповідає беладонна. Та мені, на жаль, розуміти її мови не дано. Можу тільки здогадуватися.